

ELIAMEP Briefing Notes

45 /2016

Απρίλιος 2016

Γιατί η «παγωμένη» σύγκρουση του Ναγκόρνο – Καραμπάχ αναζωπυρώθηκε;

Δρ. Παναγιώτα Μανώλη

Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Επικεφαλής του Προγράμματος Σλαβικών, Ανατολικοευρωπαϊκών και Ευρασιατικών Σπουδών ΕΛΙΑΜΕΠ

Στις 2 Απριλίου έγινε αυτό για το οποίο εδώ και καιρό είχαν προειδοποιήσει αναλυτές των διεθνών σχέσεων η σύγκρουση στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ αναθερμάνθηκε με δεκάδες θύματα και από τις δύο πλευρές μέσα στο πρώτο εικοσιτετράωρο. Το ξέσπασμα των βίαιων συγκρούσεων δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Γιατί όμως οι συγκρούσεις ξέσπασαν τώρα έπειτα από 22 χρόνια μετά τη συμφωνία κατάπαυσης του πυρρός που επετεύχθη μεταξύ των εμπόλεμων μερών, της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν το 1994;

Θα πρέπει να πούμε εξ 'αρχής ότι η συγκεκριμένη χρονική στιγμή όπου θα ξεσπάσει μια κρίση δεν μπορεί να προσδιοριστεί εκ των προτέρων διότι οι συνθήκες μπορεί να είναι «εκεί» όμως οι καταλύτες όπως π.χ. ένα τυχαίο γεγονός, δεν μπορούν να προβλεφθούν. Όλα δείχνουν, ωστόσο, ότι η αναθέρμανση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ κάθε άλλο παρά τυχαία είναι.

Η σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ ανήκει στις λεγόμενες «παγωμένες» ή πιο σωστά «εκκρεμείς» συγκρούσεις που εξακολουθούν να υπάρχουν στα εδάφη πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών (όπως η σύγκρουση της Υπερδνειστερίας στη Μολδαβία, της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας στη Γεωργία) και έχει τις ρίζες της στη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Έπειτα από έναν αιματηρό πόλεμο στις αρχές του 1990, Αρμένιοι αυτονομιστές πήραν τον έλεγχο του Ναγκόρνο-Καραμπάχ αλλά και άλλες γειτονικές περιοχές του Αζερμπαϊτζάν, έκταση την οποία ελέγχουν έως σήμερα. Ο πόλεμος αυτός άφησε περίπου 30.000 νεκρούς. Το Ναγκόρνο-Καραμπάχ δεν έχει αναγνωριστεί από τη διεθνή κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης της Αρμενίας. Από όλες τις εκκρεμείς συγκρούσεις, αυτή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ θεωρούνταν η πλέον επικίνδυνη για ανάφλεξη κυρίως λόγω της εκτίμησης ότι καμία από τις δύο πλευρές δεν επιθυμούσε την άμεση, ειρηνική επίλυση του θέματος. Από τη μια μεριά, η Αρμενία εκτιμούσε ότι διατηρώντας την επίλυση του θέματος σε εκκρεμότητα παγίωνε τον έλεγχο των Αρμενίων στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Από την άλλη, το Αζερμπαϊτζάν χρησιμοποιώντας τα έσοδα από τους ενεργειακούς του πόρους προχώρησε στον συστηματικό εξοπλισμό του, με τις στρατιωτικές δαπάνες να υπερβαίνουν το σύνολο του κρατικού προϋπολογισμού της Αρμενίας. Ως αποτέλεσμα η λεγόμενη «γραμμή επαφής» μεταξύ των δύο πλευρών στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ να είναι από τις πλέον πιο επικίνδυνες περιοχές στην Ευρώπη.

Παρά την απουσία γενικευμένων εχθροπραξιών από το 1994 δεν έπαυσαν ποτέ οι σποραδικές συγκρούσεις και οι εκατέρωθεν κατηγορίες για παραβίαση της συμφωνίας εκεχειρίας. Μετά το 2013 όμως οι θάνατοι τόσο στρατιωτών όσο και άμαχου πληθυσμού τριπλασιάστηκαν. Σύμφωνα με εκτιμήσεις το 2003 είχαν αναφερθεί 19 στρατιώτες νεκροί λόγω συγκρούσεων στην περιοχή ενώ το 2014 ο αριθμός είχε αυξηθεί στους 64 νεκρούς στρατιώτες και 8 άμαχους. Ο ρυθμός αυτός συνεχίστηκε και το 2015 με 56 στρατιώτες και 3 άμαχους νεκρούς (από όλες της πλευρές).¹ Η επιτήρηση εξάλλου της εκεχειρίας βρισκόταν κατά κύριο λόγο, αν όχι αποκλειστικά, στα χέρια της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, καθώς δεν υπάρχει διεθνής ειρηνευτική δύναμη στη «γραμμή επαφής».

Λίγο πριν την επίσκεψη της επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ Federica Mogherini στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν σχεδόν πριν από έναν μήνα την 1^η Μαρτίου 2016, το International Crisis Group προειδοποιούσε για τις νέες παραμέτρους που κάνουν πιθανή την άμεση ανάφλεξη στην περιοχή και εφιστούσε την προσοχή της ΕΕ.² Ο

¹ Βλέπε εκτιμήσεις στο <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh.htm>

² Magdalena Grono, 'The Shifting Dangers of Nagorno-Karabakh', International Crisis Group, 26 February 2016.

Γιατί η «παγωμένη» σύγκρουση του Ναγκόρνο – Καραμπάχ αναζωοπυρώθηκε;

πιο σημαντικός λόγος ανησυχίας που είχε επισημανθεί ήταν η σημαντική αύξηση της έντασης και της συχνότητας των περιστατικών (συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βαρέων όπλων, όπως όλμων και πυροβολικού μέσα και γύρω από περιοχές μη στρατιωτικού χαρακτήρα καθώς και άλλες ενέργειες όπως η κατάρριψη ενός στρατιωτικού ελικοπτέρου) κατά το 2014–2015. Η απουσία διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης για την επιτήρηση της εκχειρίας στην «Γραμμή Επαφής» των δύο πλευρών, κάνει εξαιρετικά δύσκολη την εκτίμηση της κατάστασης αλλά και την πρόληψη συγκρούσεων. Δεύτερος λόγος ανησυχίας ήταν η επιδείνωση των σχέσεων Ρωσίας–Τουρκίας από το φθινόπωρο του 2015 και ο αντίκτυπος που έχει στις σχέσεις Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν. Τρίτον, η επάνοδος του Ιράν στη διεθνή σκηνή και η πρόθεσή του εμπλακεί ενεργά στην επίλυση των συγκρούσεων στην περιοχή. Τέταρτον, τα οικονομικά προβλήματα στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις πολιτικές ηγεσίες των δύο χωρών σε νέες προκλήσεις στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ με στόχο τον κατευνασμό των όποιων κοινωνικών αναταραχών και τη συσπείρωση των πολιτών.

Σήμερα κάθε πλευρά κατηγορεί την άλλη για την έναρξη των εχθροπραξιών. Σύμφωνα με μια άποψη, οι συγκρούσεις ενδέχεται να ξεκίνησαν τυχαία (οι Πρόεδροι των δύο χωρών εξάλλου επέστρεφαν από την Ουάσιγκτον των ΗΠΑ όπου συμμετείχαν σε διεθνή σύνοδο για τα Πυρηνικά) και να πήρε απρόσμενα προεκτάσεις. Αυτό όμως που φαίνεται πιο πιθανό είναι η πρόκληση να προήλθε από το Μπακού, το οποίο επιδιώκει να εκμεταλλευτεί την ευρύτερη αστάθεια που υπάρχει στην περιοχή και να επιδιώξει μια στρατιωτική λύση αφού οι διαπραγματεύσεις δεν έχουν αποδώσει έως σήμερα. Ο παράγοντας ‘Αζερμπαϊτζάν’ είναι λιγότερο προβλέψιμος και περισσότερο αστάθμητος καθώς το Μπακού δεν ελέγχεται ούτε από τη Μόσχα αλλά ούτε και από τις δυτικές χώρες. Σε αντίθεση με το Ερεβάν το οποίο ελέγχεται σχεδόν πλήρως από τη Μόσχα και θα ήταν σχεδόν αδιανόητο να προχωρήσει εσκεμμένα σε όποια ενέργεια χωρίς προηγούμενη συμφωνία με τη Μόσχα. Ο ρωσικός παράγοντας είναι καθοριστικός σε ό,τι συμβαίνει στον Νότιο Καύκασο. Έτσι, ορισμένοι αναλυτές βλέπουν και σε αυτή την κρίση τον «Ρωσικό δάκτυλο» με τη Ρωσία να εκμεταλλεύεται την ευρύτερη αναταραχή στη Μέση Ανατολή και να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ για να παρέμβει και να αναπτύξει ρωσικές δυνάμεις στο έδαφος, να επιβάλει το δικό της σχέδιο επίλυσης της σύγκρουσης και να παραμείνει ως ο μόνος εγγυητής της ειρήνης στον Καύκασο.

Αν και ο ΟΑΣΕ επιχειρεί να βρει τρόπους για εκτόνωση της κατάστασης και επιστροφή στις διαπραγματεύσεις εντός της Ομάδας Μινσκ (βλέπε συνάντηση ΟΑΣΕ στη Βιέννη στις 5 Απριλίου 2016) όλα δείχνουν ότι δεν υπάρχει θέληση από καμία πλευρά για συμβιβασμό. Θα μπορούσε ωστόσο να επιβληθεί μια «άνωθεν ειρήνη»; Η επιδείνωση των σχέσεων της δυτικής κοινότητας με τη Ρωσία ως αποτέλεσμα της Ουκρανικής κρίσης κάνει πιο δύσκολη τη συνεννόηση όσων έχουν αναλάβει να πιέσουν προς την εξεύρεση λύσης μέσα στα πλαίσια της Ομάδας Μινσκ. Σε αυτό θα πρέπει να συμπεριλάβουμε την επιδείνωση των σχέσεων Ρωσίας-Τουρκίας, αν και δεν θα πρέπει να υπερβάλλουμε για τις πραγματικές δυνατότητες που έχει η Άγκυρα να ασκήσει επιρροή στο Μπακού. Είναι όμως αυτός ο ρόλος της διπλωματίας να βρίσκει συμβιβαστικές λύσεις και να χρησιμοποιεί τις κρίσεις ως ευκαιρίες για οριστική επίλυση των συγκρούσεων.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Λεωφ. Βασιλ. Σοφίας 49, 10676 Αθήνα | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος..

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας - Επισκεφθείτε τον ιστότοπο www.eliamep.gr/en

Αν επιθυμείτε να διαγραφείτε από τη λίστα παραληπτών προωθείστε κενό μήνυμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση unsubscribe@eliamep.gr